Eerste Kamer der Staten-Generaal 1

Vergaderjaar 2015–2016

34 290 EU-voorstel: Commissiemededeling: Een wereldwijd partnerschap voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling na 2015 COM (2015) 44[1]

A VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 22 oktober 2015

De leden van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking[2] hebben kennisgenomen van de Mededeling van de Europese Commissie inzake een wereldwijd partnerschap voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling na 2015 van 5 februari 2015[3] en van het standpunt van de Nederlandse regering ten aanzien van deze mededeling, zoals verwoord in het BNC-fiche van 3 maart 2015[4]. Naar aanleiding daarvan hebben zij de Minister van Buitenlandse Zaken op 29 juni 2015 een brief gestuurd.
De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking heeft bij brieven van 24 september en 9 oktober 2015 gereageerd.

De commissie brengt bijgaand verslag uit van het gevoerde schriftelijk overleg.

De griffier van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking,
Gradenwitz

[1] Het COM-document is als bijlage bij dit verslag gevoegd; zie dossier E150003 op www.europapoort.nl.
[2] Samenstelling:
Kox (SP) *(vice-voorzitter)*, Elzinga (SP), Ten Hoeve (OSF), Van Kappen (VVD), Kuiper (CU), Schaap (VVD) *(vice-voorzitter)*, Strik (GL), Knip (VVD), Barth (PvdA), Faber-van de Klashorst (PVV), De Graaf (D66), De Grave (VVD), Hoekstra (CDA), Martens (CDA), Schrijver (PvdA) *(voorzitter)*, Van Apeldoorn (SP), Van Dijk (SGP), Lintmeijer (GL), Knapen (CDA), Markuszower (PVV), Van Rij (CDA), Van Rooijen (50PLUS), Schaper (D66), Stienen (D66), Teunissen (PvdD), Vreeman (PvdA), Van Weerdenburg (PVV).
[3] COM(2015)44.
[4] 22 112, nr. 1944.

kst-34290-A
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2015

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR BUITENLANDSE ZAKEN, DEFENSIE EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan Minister van Buitenlandse Zaken

Den Haag, 29 juni 2015

De leden van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking hebben met belangstelling kennisgenomen van de Mededeling van de Europese Commissie inzake een wereldwijd partnerschap voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling na 2015 van 5 februari 2015[5] (hierna: de mededeling) en van het standpunt van de Nederlandse regering ten aanzien van deze mededeling, zoals verwoord in het BNC-fiche van 3 maart 2015[6] (hierna: het BNC-fiche). De mededeling en het standpunt van de regering geven de leden van de fracties van het CDA, D66, de SP en de PvdA aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen en tot het stellen van de volgende vragen. De leden van de commissie verzoeken u deze vragen binnen vier weken na dagtekening van deze brief te beantwoorden.

Inleiding

De leden van de **CDA-**fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de mededeling van de Europese Commissie inzake Wereldwijd partnerschap voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling na 2015. Deze leden ondersteunen het streven naar en de geformuleerde uitgangspunten voor een wereldwijde gezamenlijke agenda voor duurzame ontwikkeling en armoedebestrijding voor de periode na 2015. De leden van de CDA-fractie steunen eveneens het streven naar doelmatig en doeltreffend inzetten van financiering en van het stimuleren van het gebruik van de verschillende financieringsbronnen voor ontwikkeling: publiek, privaat, nationaal en internationaal, het belang van multistakeholder partnerschappen en het bevorderen van maatregelen die de bijdrage van handel en investeringen aan duurzame ontwikkeling vergroten. Deze leden maken graag van de gelegenheid gebruik hierover enkele vragen te stellen aan de regering.

De leden van de fractie van **D66** hebben kennisgenomen van de Commissiemededeling inzake een wereldwijd partnerschap voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling na 2015, de brief van de regering ter zake, het verslag van het Algemeen Overleg in de Tweede Kamer, gehouden op 11 maart 2015, over de EU-Raad Ontwikkelingssamenwerking, en het verslag d.d. 2 juni 2015 van de Raad Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking van 26 mei jl. Zij hebben de volgende opmerkingen en vragen over de voortgang in dit dossier en de Nederlandse positie daarbij.

De leden van de **SP**-fractie hebben kennisgenomen van de mededeling en het standpunt van de Nederlandse regering, en hebben naar aanleiding hiervan een aantal opmerkingen en een aantal vragen.

De leden van de **PvdA**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de mededeling van de Europese Commissie. Zij zijn van mening dat de ervaring met de Millennium Ontwikkelingsdoelen (Millennium Development Goals, hierna: MDG's) in de jaren 2000–2015 in algemene zin een positieve is geweest en dat volgehouden wereldwijd partnerschap

---

[5] COM(2015)44.
[6] 22 112, nr. 1944.

bij het bestrijden van armoede en het scheppen van gunstige voorwaarden voor economische groei en sociale vooruitgang belangrijk is. Dit ook geheel in de geest van het Europese ontwikkelingsbeleid[7] als ook het Nederlands ontwikkelingsbeleid[8]. De leden van de PvdA-fractie zien in het verschijnen van deze mededeling van de Europese Commissie en de aanstaande VN-ontwikkelingstop in september 2015 aanleiding om een aantal vragen aan de regering voor te leggen.

Doelstellingen en ambitieniveau

De leden van de **CDA**-fractie vinden het opvallend dat er in de mededeling wordt gesproken over klimaatdoelstellingen, capaciteitsopbouw, handel en dat daarbij zijdelings ook wel onderwijs, gezondheidszorg en de rechtsstaat worden genoemd, maar dat de mededeling vooral gaat over klimaat, financieringsafspraken, verplichtingen van de lidstaten en dergelijke en veel minder over resultaatgerichte armoedebestrijding, opbouw van de rechtsstaat, onderwijs en gezondheidszorg. Nederland onderschrijft de multidimensionale aanpak (sociaal, economisch, ecologisch, vrede) en de multi-actor benadering (waaronder overheden, private sector, maatschappelijk middenveld, filantropen, academici) van de uitvoering van de post-2015 agenda. Nederland steunt de visie dat niet alleen verschillende financieringsbronnen, maar ook goed beleid en goed bestuur cruciaal zijn voor het behalen van de doelen in ontwikkelingslanden. Vindt de regering dat juist deze laatst genoemde aspecten voldoende geborgd zijn beschreven in de mededeling? Iets als de integrale 3D benadering (Defence, Diplomacy, Development) komt niet aan de orde, terwijl deze benadering wel een uitgelezen strategie is om stabiliteit en groei te bevorderen in zwakke staten. Graag een reflectie hierop van de regering.

De leden van de CDA-fractie vragen de regering of zij concreter kan aangeven hoe de nieuwe Milleniumdoelstellingen langs de zelf gehanteerde driedeling (handel en investeren, handel en hulp en pure hulp) uitpakken.

De post-2015 agenda gaat in vele opzichten verder dan de MDG-agenda uit 2000, waarmee deze in plaats van klassieke Noord-Zuid agenda veel meer een wereldwijde agenda geworden is, die ook voor de landen van het Noorden van groot belang is, door de opname van een reeks doelstellingen op het gebied van duurzaamheid. De leden van de **D66**-fractie verwelkomen deze ontwikkeling die weerspiegelt dat de verhouding tussen de landen van het Noorden en het Zuiden meer een meer bepaald worden door gemeenschappelijke, wereldwijde belangen.

Daarnaast richt de nieuwe post-2015 agenda zich op het bevorderen van vrede en veiligheid, goed bestuur en een functionerende rechtsstaat, die voorwaarden zijn voor duurzame ontwikkeling. Een dergelijke aanpak komt overeen met de onder meer door Nederland gevolgde 3D filosofie. De leden van de fractie van D66 verwelkomen dit en complimenteren de regering er dan ook mee zij zich met succes heeft ingezet voor de opname van een specifieke doelstelling ter zake, uitgewerkt in 12 subdoelstellingen, bij de onderhandelingen in New York in de Open Working Group.

Tegelijkertijd betreuren de leden van de D66-fractie het dat de Raad Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking van de EU op zijn

---

[7] Zie onder meer de doelstellingen zoals verwoord in het EU-Verdrag van Lissabon, art. 21 en art. 208, en de EU-ACP Cotonou Partnerschapsovereenkomst.

[8] Zie de kabinetsnota van de regering «Wat de wereld verdient: een nieuwe agenda voor hulp, handel en investeringen».

vergadering van 26 mei jl. niet toegekomen is aan bespreking van de mededeling van de Commissie en EDEO over capaciteitsopbouw ter ondersteuning van veiligheid en ontwikkeling. Mogen zij ervan uitgaan dat de regering er op zal aandringen dat dit op de volgende vergadering van de Raad wel het geval zal zijn?

De mededeling vormt de grondslag voor de EU-standpunten voor de derde Conferentie over ontwikkelingsfinanciering in juli 2015 in Addis Abeba en de VN-top over de ontwikkelingsagenda na 2015 in september in New York. Een ambitieuze uitkomst van deze aanstaande toppen – samen met de Klimaatconferentie van de VN (UNFCCC) in november 2015 in Parijs (COP21) – is van cruciaal belang voor een duurzame en inclusieve ontwikkeling en de bestrijding van armoede. Uit de mededeling van de Europese Commissie blijk niet duidelijk wat het Europese ambitieniveau is voor wat betreft de uitkomsten van deze toppen, maar uit de BNC-fiche blijkt nog minder wat het Nederlandse ambitieniveau is met betrekking tot deze uitkomsten. De leden van de **SP**-fractie vragen de regering welke concrete uitkomsten zij beoogd hier te bevorderen.

Onder erkenning van de belangrijke normatieve en mobiliserende werking die van de Millennium Ontwikkelingsdoelen is uitgegaan, vragen de leden van de **PvdA**-fractie de regering aan te geven op welke onderdelen de ervaring met deze MDG’s als minder positief aangemerkt kan worden.

Samenwerking met stakeholders

De mededeling stelt dat het wereldwijde partnerschap verder moet kijken dan de traditionele samenwerkingskanalen en partnerschappen zou moeten bevorderen op alle niveaus en spreekt daarbij ook over deelname van de particuliere sector en het maatschappelijk middenveld, waaronder de sociale partners, universiteiten, stichtingen, kennisinstellingen en overheden. De leden van de **CDA**-fractie delen de visie dat maatregelen ter bevordering van investeringen in menselijk kapitaal via onderwijs, scholing en opleiding, van wezenlijk belang zijn. Kan de regering aangeven of en zo ja welke rol zij daarbij weggelegd ziet voor de huidige Nederlandse NGO’s en onderwijsinstellingen?

De capaciteitsopbouw dient vooral in het Zuiden plaats te vinden, mede met het oog op het versterken respectievelijk opbouwen van de civil society aldaar. Deze is zeer noodzakelijk voor de beoogde veranderingsprocessen. Deelt de regering de mening dat NGO’s in Nederland en andere landen daarin een belangrijke rol kunnen spelen? Kan de regering aangeven of, en zo ja hoe, zij voornemens te stimuleren dat NGO’s hun bijdrage in deze kunnen leveren? Deelt de regering de mening van de CDA-fractie dat NGO’s uit het Noorden beter aan capaciteitsopbouw in het zuiden kunnen doen dan dat zij mediacampagnes in het Noorden voeren?

Een belangrijk element van de nieuwe agenda is de nadruk op betrokkenheid bij de uitvoering van de post-2015 agenda van onder meer nationale parlementen, lokale autoriteiten, internationale instellingen, het bedrijfsleven, het maatschappelijke middenveld, filantropische instellingen, de wetenschappelijke wereld en NGO’s. Dit zal zowel op nationaal als internationaal vlak moeten gebeuren. De leden van de fractie van **D66** ondersteunen deze ontwikkeling, die het VN-systeem nieuwe impulsen en nieuwe mogelijkheden biedt. Punt van zorg is daarbij wel de steeds kleiner wordende ruimte voor NGO’s en maatschappelijke organisaties in landen als bijvoorbeeld Rusland en Egypte om überhaupt te kunnen functioneren, laat staan betrokken te zijn bij internationaal overleg. Zal de regering deze beperkingen in de lopende besprekingen ook benoemen en voorstellen doen om deze ruimte te vergroten?

In New York staat een aantal lidstaten van de VN afhoudend ten opzichte van een grotere rol van partners, vanuit de gedachte dat de VN een organisatie van lidstaten is. Daarnaast heeft een groot aantal Agentschappen, Fondsen en Programma's van de VN reeds een eigen netwerk met partners, en bestaat misschien een risico van duplicatie en overlap. Kan de regering een beeld schetsen van de discussie ter zake, in het bijzonder inzake de voorstellen die ter zake de afgelopen tijd zijn gedaan door Secretaris-Generaal Ban Ki-Moon, en van de Nederlandse positie ter zake?

De acht MDG's zullen naar verwachting nu omgezet worden in 17 algemene («Sustainable Development Goals», hierna SDG's), met maar liefst 169 concrete doelstellingen. De leden van de **PvdA**-fractie vragen de regering of dit niet het gevaar van een overladen programma in zich draagt, op het gevaar af dat de verwezenlijking minder serieus zal kunnen worden genomen? Hoe beoordeelt de regering in dit verband de voorziene monitoring-, evaluatie- en herzieningsprocedures van de SDG's? Op welke wijze denkt de regering daar zelf een bijdrage aan te kunnen leveren, via Nederlandse overheidsinstanties, kennisinstellingen of anderszins? Op welke wijze is de regering voornemens de relevante stakeholders en het algemene publiek daarbij te betrekken? Is hierbij ook een rol voor de lokale overheden weggelegd? Zo ja, op welke wijze denkt de regering bij te kunnen dragen aan het scheppen van een draagvlak daartoe bij de decentrale overheden?

Duurzaamheid en inclusieve groei

Kan de regering aan de leden van de **CDA**-fractie aangeven hoe de duurzaamheidsdoelstellingen van de post-2015 agenda gezien moeten worden in relatie tot de 2020 agenda van de Europese Unie?

In de mededeling wordt gemeld dat door verschillende processen binnen de VN aanzienlijke vooruitgang is geboekt met betrekking tot duurzame ontwikkeling en dat de EU een constructieve rol heeft gespeeld bij deze processen. Kan de regering aan de leden van de CDA-fractie aangeven of en zo ja hoe en waar deze vooruitgang met betrekking tot duurzame ontwikkeling ook heeft bijgedragen aan de armoedebestrijding in de betreffende landen? Dit mede in het licht van de volgende passages uit de mededeling: «Hoewel bedrijven er steeds beter in slagen hun milieueffecten en maatschappelijke impact te beperken, is er nog een enorm potentieel voor de particuliere sector om meer te doen voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling» en «Ondernemingen moeten worden aangemoedigd om succesvolle initiatieven met het oog op het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden en ecologische mogelijkheden voort te zetten, zoals de overeenkomst inzake gebouwen- en brandveiligheid in Bangladesh en het «EU Business and Biodiversity Platform»».

De leden van de **SP**-fractie hebben in het bijzonder een aantal vragen over de volgende passage uit het BNC-fiche: «Handel is een belangrijke factor voor inclusieve groei en duurzame ontwikkeling en een belangrijk element in de wijze van uitvoering voor de post-2015 agenda. Een transformationele handelsagenda moet de transparantie, regelgeving, verantwoordelijkheid en opname in distributie-ketens verbeteren.» Streeft de regering op het gebied van handel alleen een transformationele handelsagenda na, zoals in de tweede zin van deze passage omschreven? En hoe bevordert deze transformationele handelsagenda precies inclusieve groei en duurzaamheid?

Dat handel een belangrijke factor is voor inclusieve en duurzame ontwikkeling is volgens de leden van de SP-fractie niet zo evident. De

economische ontwikkeling in de afgelopen halve eeuw kenmerkt zich door globalisering en financialisering. Internationale handel en investeringen hebben een enorme vlucht genomen, in toenemende mate binnen multinationale ondernemingen en mondiale waardeketens, en zijn de belangrijkste drijvers van de globalisering. Dit heeft echter tevens geleid tot grotere kwetsbaarheid van de mondiale economie voor financiële en economische crises.[9] Ook zonder crises is het groeitempo van de wereldeconomie duidelijk vertraagd van rond 5% in de jaren ’50 en ’60, via een kleine 4% in de jaren ’70, naar iets meer dan 3% in de jaren ’80 en ’90. En recenter, maar relevant voor toekomstprojecties, vertraagt ook de groei van de arbeidsproductiviteit.[10] De verwachtingen zijn dat de wereldwijde economische groei na de crisis structureel wat lager zal blijven liggen dan we voorheen gewend waren.

Integratie in de wereldmarkt heeft een aantal middeninkomenslanden hoge groei en extra welvaart gebracht. De opkomende economieën hebben een flinke inhaalrace ten opzichte van de ontwikkelde economieën achter de rug. Met name in China zijn honderden miljoenen mensen uit de extreme armoede getild en dat heeft een zeer relevante bijdrage geleverd aan het behalen van de eerste Millenniumdoelstelling (MDG 1A). De zogenoemde *«globalisers»* hebben het beduidend beter gedaan dan de minst ontwikkelde landen die geen aansluiting vonden bij de wereldmarkt. Per saldo heeft deze recente ontwikkeling de ongelijkheid tussen landen verkleind, waar deze eerst lange tijd sterk gegroeid was.

De ongelijkheid binnen landen is ondertussen hard gegroeid, mede doordat millenniumdoelstelling 1B alleen maar verder uit zicht lijkt te zijn geraakt (volledige werkgelegenheid, *Decent Work for All*) door een groeiende informele sector in grote delen van de wereld, hoge formele werkloosheid in veel ontwikkelde landen, en groei van onzeker werk (*non-standard employment*) ten koste van vaste contracten.[11]

De voordelen van de economische integratie zijn bovenal bij (transnationale) bedrijven, hun (top)managers en aandeelhouders, en de top van het loongebouw terechtgekomen.[12] Het aandeel van het Wereld BBP dat naar arbeid (loon, salaris, secundaire arbeidsvoorwaarden en overdrachtsuitkeringen) is gegaan, is van 62 procent in 1980 gedaald naar 54 procent in 2011.[13] De binnenlandse ongelijkheid is sinds 1980 wereldwijd hard gegroeid. De «wereld binnenlandse» Gini-coëfficiënt is gestegen van 0,36 tot 0,45 in 2000, het niveau van 1820.[14] Ook binnen de ontwikkelde economieën van de OESO zelf is de inkomensongelijkheid inmiddels op het hoogste niveau in een halve eeuw beland.[15]

Er is eveneens veel bewijs van de overduidelijk negatieve correlatie tussen economische ontwikkeling sinds het begin van de industrialisering en onze ecologische duurzaamheid.[16] Biodiversiteit is al schrikbarend afgenomen (volgens een recent onderzoek ligt het uitstervingstempo van

---

[9] OECD Economic Globalisation Indicators 2010.

[10] OECD (2015), *OECD Compendium of Productivity Indicators 2015:* http://www.oecd.org/std/productivity-stats/oecd-compendium-of-productivity-indicators-22252126.htm.

[11] ILO (2015), *World Employment and Social Outlook – Trends 2015:* http://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2015/WCMS_337069/lang--en/index.htm.

[12] OECD (2015), *In it together; Why less inequality benefits all.*

[13] UNCTAD (2013), *Trade and Development Report 2013*

[14] OECD (2011), *How was life? Global well-being since 1820:* http://www.oecd.org/statistics/How-was-life.pdf.

[15] OECD (2015), *In it together; Why less inequality benefits all*

[16] OECD (2011), *How was life? Global well-being since 1820:* http://www.oecd.org/statistics/How-was-life.pdf.

soorten afgelopen eeuw honderd keer hoger dan historisch gemiddeld).[17] Klimaatverandering dreigt de negatieve invloed van de mens op ons ecosysteem nog ernstig te vergroten.

Als voorzitter van de afgelopen Jaarvergadering van de Ministeriële Raad van de OESO zal Nederland zeker kennis hebben genomen van het geagendeerde *Final NAEC (New Approaches to Economic Challenges) Synthesis Report for the MCM (Ministerial Council Meeting) 2015* [18] en onderliggende grensverleggende onderzoeken naar de *trade-offs* tussen stabiliteit, groei, (on)gelijkheid en duurzaamheid.

De brief van de Minister van BuHa/OS aan de Tweede Kamer van 17 juni jongstleden stelt, in nuancering op het BNC-fiche, dat «buitenlandse handel en investeringen (...) niet automatisch [leiden] tot duurzame en inclusieve groei.» In de verdere alinea wordt aangegeven dat de er gestreefd wordt «naar betere markttoegang voor de minst ontwikkelde landen, handelsfacilitatie, aid-for-trade en meer aandacht voor IMVO en verduurzaming van handelsketens.»

De leden van de SP-fractie vernemen graag hoe de Nederlandse regering, onder andere via het wereldwijd partnerschap voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling na 2015, verduurzaming van handelsketens wil bereiken, hoe de regering de klimaatdoelstellingen wil helpen realiseren, en hoe zij de uitsterving van soorten en verlies aan biodiversiteit wil stoppen.

Deze leden vernemen eveneens graag welke ambitie de Nederlandse regering heeft ten aanzien van inclusieve groei en wat zij verstaat onder het begrip inclusieve groei. Wil de regering de werkgelegenheid in fatsoenlijke banen *(decent work)* bevorderen? Hoe beoordeelt de regering het al jaren dalende aandeel van het Wereld BBP dat naar arbeid gaat? En hoe beoordeelt zij de structurele en snelle groei van de «Wereld binnenlandse ongelijkheid»? Ziet de regering het als een doelstelling om als onderdeel van het wereldwijde partnerschap de binnenlandse ongelijkheid in landen te helpen bestrijden, zoals de OESO aanbeveelt? De leden van de SP-fractie vernemen graag wat binnen de doelstelling om te streven naar een duurzame en inclusieve groei op deze vlakken de precieze ambities zijn en welke maatregelen de regering voor ogen heeft deze ambities waar te maken.

De leden van de **PvdA**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het voornemen om tijdens de VN-top in september 2015 te komen tot de opstelling van Duurzame Ontwikkelingsdoelen alsmede een brede post-2015 ontwikkelingsagenda. Zij juichen het toe dat aldus duurzame ontwikkeling in de brede betekenis die de Brundtland Commissie in 1987 en de VN-top over Milieu en Ontwikkeling in 1992 daaraan gaven, te weten economische ontwikkeling, sociale vooruitgang en respect voor mensenrechten (inclusief die van volgende generaties), weer centraal is komen te staan. Deelt de regering de indruk van deze leden dat daarmee de huns inziens minder gelukkige en eenzijdiger term «Groene economie», die centraal stond tijdens de Rio+20-top in 2012 en het slotdocument «The Future We Want», naar de achtergrond is verdrongen?

De leden van de PvdA-fractie juichen de universele en inclusieve aard van de voorziene SDG's toe, in de zin dat deze niet alleen doelen voor de ontwikkelingslanden en hun burgers maar ook voor de industrielanden en hun burgers verwoorden. Kan de regering aangeven wat deze SDG's voor

[17] http://advances.sciencemag.org/content/1/5/e1400253.
[18] http://www.oecd.org/economy/Final-NAEC-Synthesis-Report-CMIN2015-2.pdf.

de landen van de Europese Unie en in het bijzonder Nederland en zijn burgers betekenen? Op welke onderdelen zullen de SDG's naar verwachting tot verandering of bijstelling van respectievelijk het Europese en Nederlandse beleid aanleiding geven? Hoe denkt de regering deze in een Europese en nationale agenda en actiepunten om te zetten?

Rol EU en Lidstaten

De regering stelt dat stevige politieke inzet nodig is om afspraken te maken over de implementatie van de ambitieuze post-2015 agenda. Aannemende dat het hier om internationale afspraken gaat, verzoeken de leden van de **D66**-fractie de regering nog nader in te gaan op de verhouding tussen deze afspraken en de stelling van de regering dat de uitvoering van de agenda primair op nationaal niveau zal lopen via nationale beleidsplannen en financieringsstrategieën.

Dit laatste roept ook de vraag op of de regering slechts een beperkte rol bij de uitvoering van de agenda weggelegd ziet voor de EU? Zo ja, hoe verhoudt dit zich met de opmerking in de fiche dat de voorstellen van de Commissie voldoende ruimte laten voor nationale inzet, en inhoudelijk in de juiste verhouding staan tot de geformuleerde doelstellingen. En waarom daar onmiddellijk aan toevoegen dat de EU-middelen gevonden moeten worden binnen de in de Raad afgesproken financiële kaders voor de EU-begroting 2014–2020 en het Europese Ontwikkelingsfonds?

Ontwikkelingshulp

De Europese Commissie staat volledig achter de oproep van de secretaris-generaal van de VN aan alle ontwikkelde landen om 0,7% van hun bruto nationaal inkomen (het VN-streefcijfer) aan officiële ontwikkelingshulp (ODA) te besteden en een concreet tijdschema overeen te komen om te voldoen aan de ODA-verplichtingen. Kan de regering aan de leden van de **CDA**-fractie aangeven wat de Nederlandse inzet zal zijn in deze?

Gegeven het feit dat de middeninkomenslanden meer toegang hebben tot andere vormen van financiering, zal een groeiend deel van ODA bestemd moeten worden ter bevordering van de ontwikkeling van de armste landen. In de EU is een collectieve ODA-doelstelling overeengekomen van 0,15–0,2% van het BNP. Het verslag van de vergadering van de RBZ/OS van 2 juni jl. vermeldt dat Nederland nota heeft genomen van de consensus onder vermelding van het feit dat het huidige beleid van Nederland niet is gericht op het behalen van deze norm, en inzet op modernisering van het ODA-raamwerk. De leden van de **D66**-fractie ontvangen graag de bevestiging van de regering dat desalniettemin de hulp van ons land aan de minst ontwikkelde landen en fragiele staten in de komende jaren zal toenemen.

Mensenrechten

Een veelgehoorde kritiek op de MDG's is geweest het ontbreken van de mensenrechtendimensie, inclusief gendergelijkheid. Meent de regering dat met de enkele verwijzingen naar mensenrechten in de ontwerp-SDG's in voldoende mate aan deze kritiek is tegemoet gekomen? Zo nee, op welke wijze denkt de regering zich in de komende maanden in de intergouvernementele onderhandelingen in te zetten voor een betere verwoording en verankering van mensenrechten, in de zin van zowel vrijheidsrechten als arbeidsrechten alsmede zowel inhoudelijke als participatieve rechten, in de SDG's? De leden van de **PvdA**-fractie vragen bij de beantwoording van deze laatste vraag ook nadrukkelijk gendergelijkheid en de rechten van vrouwen te betrekken.

Migratie

In paragraaf 3.8 van de mededeling worden de positieve gevolgen van migratie geschetst, en wordt omschreven hoe dit vraagstuk zodanig kan worden aangepakt dat het positief bijdraagt tot de verwezenlijking van de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling. Geconstateerd wordt dat migratie voor individuele personen een van de meest efficiënte en directe strategieën is om armoede te bestrijden en dat migratie ongetwijfeld heeft bijgedragen tot de verwezenlijking van vele millenniumontwikkelingsdoelstellingen. Gesteld wordt tevens dat alle landen inspanningen moeten leveren om migratie doeltreffend te beheren, met de volledige inachtneming van de rechten, de waardigheid en de kwetsbaarheid van migranten. De internationale gemeenschap zou ook maatregelen moeten bevorderen voor de toegang van migranten tot openbare diensten, gezondheidszorg, onderwijs en andere diensten. Kan de regering aangeven in hoeverre deze inzichten en uitgangspunten aansluiten bij de inzet van Nederland als het gaat om afspraken met betrekking tot vluchtelingenstromen richting Europa op dit moment, zo vragen de leden van de **CDA**-fractie.

Op welke wijze zouden de SDG's en de post-2015 ontwikkelingsagenda instrumenteel kunnen zijn voor het beheersbaar houden van de migratiestromen, inclusief het bevorderen van het voorkomen van migratiestromen als gevolg van armoede en conflict door het aanpakken van de «root causes» en het bevorderen van terugkeer en hertoelating van vluchtelingen zodra de omstandigheden in het land van herkomst dit mogelijk maken, zo vragen de leden van de **PvdA**-fractie

Wetenschap, technologie en innovatie

In de mededeling wordt gesteld dat op wetenschap, technologie en innovatie gebaseerde oplossingen een belangrijke motor zijn voor de verwezenlijking de post-2015 agenda. Daarom moeten alle partners innovatie stimulerende maatregelen nemen die ertoe bijdragen de armoede te reduceren, kwalitatief hoogstaande banen te scheppen, complexe systemen en waardeketens te optimaliseren. In het bijzonder in ontwikkelingslanden zou het potentieel van informatie- en communicatietechnologieën en hun toepassingen ten volle moeten worden benut als motor van inclusieve en duurzame groei, innovatie en ondernemerschap. De leden van de **CDA-**fractie vragen de regering wat in dit verband bedoeld wordt met «kwalitatief hoogstaande banen» en de toegankelijkheid ervan voor de lokale bevolking en waarom dit als prioriteit gezien moet worden in landen waar basisonderwijs nog niet voor iedereen toegankelijk en «op niveau» is. Kan de regering tevens aangeven wat dit betekent voor het bevorderen van ICT onderwijs in het basisonderwijs? Is de regering bekend met initiatief «One Laptop Per Child» (OLPC) en andere soortgelijke initiatieven? Kan de regering aangeven hoe zij de potentie van dit soort initiatieven ziet?

Financiële aspecten

In de mededeling wordt gesteld dat om de post-2015 agenda te kunnen verwezenlijken, alle landen dienen te zorgen voor passende beleidsmaatregelen die hen in staat stellen de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling volgens hun eigen capaciteit te verwezenlijken en wordt het volgende gesteld: «een duidelijk en resultaatgericht beleid is een essentiële voorwaarde voor een efficiënt gebruik van de financiële middelen [...] Dit omvat de plicht om openbare middelen efficiënt te mobiliseren en te benutten, met inbegrip van de natuurlijke hulpbronnen». Kan de regering aangeven of hierbij ook gedacht kan

worden aan mogelijkheden voor landen om – met het oog op efficiënt gebruik van middelen – via investeringen in andere landen bij te dragen aan duurzame ontwikkeling en klimaatdoelstellingen als de investering in andere landen een groter rendement oplevert dan een mogelijke investering in eigen land, zo vragen de leden van de **CDA**-fractie.

Het is bekend dat de regering met name richting ontwikkelingslanden een actief beleid voert om de capaciteit van de belastingdiensten te verbeteren. Daarnaast heeft de regering het initiatief genomen om aan 23 ontwikkelingslanden aan te bieden om een algemene anti-misbruikbepaling in de bilaterale belastingverdragen op te nemen.[19] Het is bekend dat het voor ontwikkelingslanden noodzakelijk is dat zij buitenlandse investeringen moeten aan trekken om duurzame economische groei aan te trekken. Om die reden zijn belastingverdragen ter voorkoming van dubbele belasting van belang. Nederland voert hierin een actief beleid. Regelmatig verschijnen er niet altijd goed onderbouwde rapporten waarin de stelling wordt ingenomen dat het Westen, waaronder Nederland, er voor zou zorgen dat ontwikkelingslanden (honderden) miljarden aan belastinginkomsten zouden mislopen. Recent werd een dergelijke stelling door Partos (vereniging van Nederlandse NGO's op het gebied van ontwikkelingssamenwerking) geponeerd. De leden van de CDA-fractie verzoeken de regering om een reactie.

Klimaatfinanciering

De leden van de **D66**-fractie zijn van mening dat Nederland meer zou kunnen doen op het punt van klimaatfinanciering. Ons land loopt op dit punt immers behoorlijk achter en de vraag is hoe Nederland wil aansluiten bij de ambities zoals geformuleerd tijdens recente G7 top. De regering benadrukt dat het primaat voor onderhandelingen klimaatfinanciering en handel liggen bij UNFCCC en WTO en dat zij zich inzetten om duplicatie te voorkomen tussen deze trajecten en onderhandelingen voor Financing for Development en post-2015 conferenties. De leden van de D66-fractie ondersteunen deze stellingname. Hoe groot acht de regering de kans dat een dergelijke duplicatie inderdaad kan worden voorkomen?

Toezicht, verantwoordingsplicht en evaluatie

In de mededeling wordt gesteld dat de nationale regeringen rekenschap moeten afleggen, zowel ten aanzien van de binnenlandse belanghebbenden als ten aanzien van de internationale gemeenschap wat betreft hun bijdrage tot mondiale doelstellingen en streefcijfers en dat de systemen voor de uitvoering van de begroting, financiële toewijzingen en toezicht op de uitgaven volledig transparant en toegankelijk moeten zijn voor het grote publiek. In de wetenschap dat veel van de post-2015 agenda uitgevoerd zal worden door de VN, vragen de leden van de **CDA**-fractie of de regering deze verantwoording en transparantie ook van de VN vraagt en ontvangt met betrekking tot de uitgaven van de VN.

In de mededeling wordt voorts gesteld dat er voor een efficiënte toetsing, evaluatie en verantwoording betrouwbare gegevens en informatieve vooruitgangsindicatoren nodig zijn die vergeleken kunnen worden tussen landen en regio's en die verder gaan dan het bbp alleen en zowel de kwantitatieve als kwalitatieve voortgang kunnen meten, gebaseerd op open, betrouwbare en actuele gegevens. Kan de regering aan de leden van de CDA-fractie aangeven in hoeverre daarbij ook indicatoren betrokken zullen worden die iets zeggen over de behaalde resultaten in

[19] Zie o.m. brief d.d. 8 juni jl. van de Staatssecretaris van Financiën aan de voorzitter van de TAXE-commissie van het EP (bijlage bij 25 087, 103).

relatie tot de doelstelling, respectievelijk die inzicht kunnen geven in de verhouding inzet-middelen-resultaat, en wel onderscheiden naar handelen van overheden, bedrijven en maatschappelijk middenveld? Is de regering bereid dit te bepleiten, opdat uit de evaluatie ook te distilleren is welk handelen het meest (kosten)effectief is.

De leden van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking,
N.J. Schrijver

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 24 september 2015

Naar aanleiding van de schriftelijke vragen van de leden van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking over de Commissiemededeling: Een wereldwijd partnerschap voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling met kenmerk 157493u die werden ingezonden op 29 juni 2015, wil ik mij verontschuldigen voor het feit dat de vragen niet binnen de gestelde termijn zijn beantwoord. Tijdens het zomerreces zijn deze vragen blijven liggen. Om de uitgebreide vragen van uw commissie zo goed mogelijk te kunnen beantwoorden zou ik graag de uitkomsten van de Top over de Duurzame Ontwikkelingsdoelen die op 25–27 september 2015 plaatsvindt in New York daarbij willen betrekken. U kunt de beantwoording binnen twee weken na afloop van de Top tegemoet zien.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen

BRIEF VAN DE MINISTER VAN MINISTER VAN BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 9 oktober 2015

Hierbij bied ik u de antwoorden aan op de schriftelijke vragen gesteld door de ledenvan de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en ontwikkelingssamenwerking n.a.v. de mededeling van de Europese Commissie getiteld «Een wereldwijd partnerschap voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling na 2015» [COM(2015)44] en van het standpunt van de Nederlandse regering ten aanzien van deze mededeling, zoals verwoord in het BNC-fiche [22 112, nr. 1944]. Deze vragen werden ingezonden op 29 juni 2015 met kenmerk 157493u.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.M.J. Ploumen

Antwoorden van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking aan de leden van de commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking van de Eerste Kamer

Doelstellingen en ambitieniveau

1. De leden van de CDA-fractie vinden het opvallend dat er in de mededeling wordt gesproken over klimaatdoelstellingen, capaciteitsopbouw, handel en dat daarbij zijdelings ook wel onderwijs, gezondheidszorg en de rechtsstaat worden genoemd, maar dat de mededeling vooral gaat over klimaat, financieringsafspraken, verplichtingen van de lidstaten en dergelijke en veel minder over resultaatgerichte armoedebestrijding, opbouw van de rechtsstaat, onderwijs en gezondheidszorg. Nederland onderschrijft de multidimensionale aanpak (sociaal, economisch, ecologisch, vrede) en de multi-actor benadering (waaronder overheden, private sector, maatschappelijk middenveld, filantropen, academici) van de uitvoering van de post-2015 agenda. Nederland steunt de visie dat niet alleen verschillende financieringsbronnen, maar ook goed beleid en goed bestuur cruciaal zijn voor het behalen van de doelen in ontwikkelingslanden. Vindt de regering dat juist deze laatst genoemde aspecten voldoende geborgd zijn beschreven in de mededeling? Iets als de integrale 3D benadering (Defence, Diplomacy, Development) komt niet aan de orde, terwijl deze benadering wel een uitgelezen strategie is om stabiliteit en groei te bevorderen in zwakke staten. Graag een reflectie hierop van de regering.

De regering deelt de visie dat niet alleen verschillende financieringsbronnen, maar ook goed beleid en bestuur cruciaal zijn voor het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) in ontwikkelingslanden. De regering meent dat dit voldoende geborgd is in de Agenda 2030 die op 25–27 september 2015 in New York is aangenomen. Zo heeft Nederland tijdens de onderhandelingen stevig ingezet op een apart doel voor vreedzame en inclusieve samenlevingen, toegang tot rechtspraak en effectieve instituties (SDG-16). Hiermee wordt recht gedaan aan de specifieke uitdagingen van conflictlanden en fragiele staten. Deze landen zijn het verst achter gebleven bij het realiseren van de millenniumdoelen. De ambities geformuleerd in de SDG-agenda sluiten dan ook goed aan bij de Nederlandse inzet op het gebied van de integrale 3D-benadering *(Defence, Diplomacy, Development)*.

Hoewel de 3D-benadering in de mededeling niet als zodanig wordt genoemd, gaat het stuk uit van een geïntegreerde benadering, die in overeenstemming is met het door Nederland gevoerde beleid. Zo wordt in de uiteenzetting van de grondbeginselen het belang benadrukt van mensenrechten, goed bestuur en een functionerende rechtsstaat. Tevens wordt in de mededeling het belang erkend van multi-stakeholder partnerschappen, transparantie en goede coördinatie.

2. De leden van de CDA-fractie vragen de regering of zij concreter kan aangeven hoe de nieuwe Millenniumdoelstellingen langs de zelf gehanteerde driedeling (handel en investeren, handel en hulp en pure hulp) uitpakken.

De nieuwe duurzame ontwikkelingsdoelen vormen een universele agenda, waarin naast sociale en economische doelen ook ecologische doelen zijn opgenomen. Tijdens de onderhandelingen over de derde *Financing for Development*-conferentie in Addis Ababa op 13–16 juli 2015 zijn er

afspraken gemaakt over de brede inzet van diverse financiële middelen en beleidsmaatregelen die nodig zijn voor de uitvoering van de nieuwe doelen. Deze afspraken sluiten goed aan bij de beleidsnota «Wat de Wereld verdient: een nieuwe agenda voor hulp, handel en investeringen» (2013).

Op het gebied van handel en investeringen wordt gestreefd naar een open en eerlijke wereldhandel met aandacht voor mens en milieu. Daarvoor is verdere integratie van ontwikkelingslanden in de wereldmarkt nodig met bijzondere aandacht voor het openen van markten voor minst ontwikkelde landen. Dit is onderdeel van het mondiale partnerschapsdoel (SDG-17). Daarin wordt een grotere bijdrage van handel en investeringen aan duurzame ontwikkeling voorgestaan. Bij de totstandkoming van handels- en investeringsakkoorden dient rekening gehouden te worden met de belangen van ontwikkelingslanden, in het bijzonder de minst ontwikkelde landen, en wordt aandacht geschonken aan maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Bij handel en hulp ligt de focus op het bevorderen van duurzame en inclusieve economische ontwikkeling, zoals verwoord in de brief «Ondernemen voor ontwikkeling» (kamerstuk 33 625, nr. 38). Dit sluit aan op onder meer armoedebestrijding (SDG-1) en voedselzekerheid (SDG-2) alsook op de focus op economische groei, werkgelegenheid, productiviteit en ondernemerschap, met speciale aandacht voor het MKB (SDG-8). Nederland ondersteunt programma's voor regionale handel en economische samenwerking, zoals in Oost- en West-Afrika. Het beleid is onder meer gericht op het versterken van een goed ondernemingsklimaat in ontwikkelingslanden door steun te geven aan goede wet- en regelgeving, zoals op het gebied van belastingen, het ontwikkelen van infrastructuur, en het ondersteunen van instituties als vakbonden, werkgeversorganisaties en boerencoöperaties. Lokale en Nederlandse MKB-ondernemers krijgen mogelijkheden om in lage- en middeninkomenslanden een bedrijf te starten of door te laten groeien, onder andere via het *Dutch Good Growth Fund*. Publiek-private partnerschappen worden ondersteund via de Faciliteit Duurzaam Ondernemen en Voedselzekerheid. Hiermee wordt de opname van ontwikkelingslanden in mondiale waardeketens bevorderd en bijgedragen aan duurzame en inclusieve economische ontwikkeling.

Inclusieve groei is nodig om de grote ongelijkheid in veel ontwikkelingslanden tegen te gaan. Zonder vermindering van ongelijkheid (SDG-10) zullen de doelstelling om in 2030 de extreme armoede volledig uit te bannen en de belofte dat daarbij niemand achterblijft niet kunnen worden gerealiseerd. Nederland zet daarom sterk in op inclusieve groei en ontwikkeling, zoals recent is uiteengezet in de kamerbrief Inclusieve Ontwikkeling van 28 september 2015. Deze brief bevat een Actieplan van 20 punten, waarmee Nederland extra gaat inzetten op bevordering van inclusieve groei en ontwikkeling. Op deze manier wordt bijgedragen aan het behalen van de ambities in de 2030 agenda voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling. De nadruk van het Actieplan ligt op het ondersteunen van productieve werkgelegenheid voor jongeren en vrouwen en op verbeteren van het beleid voor de meest achtergestelde en armste groepen in partnerlanden en binnen internationale organisaties.

Ontwikkelingssamenwerking en de inzet van ODA-middelen blijft cruciaal voor de allerarmste landen en groepen mensen die geen of beperkte toegang hebben tot andere financieringsbronnen. Extreme armoede zal zich de komende 15 jaar concentreren in Sub-Sahara Afrika, vooral in landen die kampen met conflicten en fragiliteit. In deze landen blijft ODA van groot belang voor onder meer het beëindigen van extreme armoede,

voedselzekerheid, toegang tot water en bevorderen van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en vrouwengelijkheid.

3. De leden van de D66-fractie betreuren het dat de Raad Buitenlandse Zaken/Ontwikkelingssamenwerking van de EU op zijn vergadering van 26 mei jl. niet toegekomen is aan bespreking van de mededeling van de Commissie en EDEO over capaciteitsopbouw ter ondersteuning van veiligheid en ontwikkeling. Mogen zij ervan uitgaan dat de regering er op zal aandringen dat dit op de volgende vergadering van de Raad wel het geval zal zijn?

De regering steunt spoedige bespreking van de mededeling. De regering acht het thans echter niet opportuun om aan te dringen op agendering tijdens de eerstvolgende vergadering van de Raad, omdat er nog onduidelijkheid bestaat over de financiering van voorgestelde maatregelen in de mededeling.

4. De mededeling vormt de grondslag voor de EU-standpunten voor de derde Conferentie over ontwikkelingsfinanciering in juli 2015 in Addis Abeba en de VN-top over de ontwikkelingsagenda na 2015 in september in New York. Een ambitieuze uitkomst van deze aanstaande toppen – samen met de Klimaatconferentie van de VN (UNFCCC) in november 2015 in Parijs (COP21) – is van cruciaal belang voor een duurzame en inclusieve ontwikkeling en de bestrijding van armoede. Uit de mededeling van de Europese Commissie blijk niet duidelijk wat het Europese ambitieniveau is voor wat betreft de uitkomsten van deze toppen, maar uit de BNC-fiche blijkt nog minder wat het Nederlandse ambitieniveau is met betrekking tot deze uitkomsten. De leden van de SP-fractie vragen de regering welke concrete uitkomsten zij hier beoogd te bevorderen.

De inzet van Nederland bij de *Financing for Development* conferentie en de top over de duurzame ontwikkelingsdoelen is beschreven in de kamerbrief van 17 juni jl. (kamerstuk 32 605, nr. 168). In het verslag van de *Financing for Development*-conferentie van 3 september jl. zijn de behaalde resultaten toegelicht (kamerstuk 32 605, nr. 171). Zoals aangegeven is de regering tevreden met de afspraken die zijn gemaakt op het gebied van, bijvoorbeeld, de focus van ODA op de allerarmsten, maatregelen om belastinginkomsten te vergroten, toepassing van innovatieve financieringsvormen, de rol van partnerschappen, en de bijdrage van handel en investeringen aan duurzame ontwikkeling. Daarbij zijn ook afspraken gemaakt over het verbeteren van de positie van vrouwen en de specifieke uitdagingen voor landen in fragiele en conflictsituaties cf. de Nederlandse inzet voor deze bijeenkomst.

Afgelopen 25–27 september zijn tijdens de SDG-top de nieuwe, ambitieuze duurzame ontwikkelingsdoelen vastgesteld in New York. Nederland heeft bij de top in het bijzonder ingezet op het uitbannen van extreme armoede, bevordering van vrouwengelijkheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, de rol van partnerschappen met maatschappelijke organisaties en de private sector, en een brede aanpak van crises in de wereld. Bij het laatste onderwerp is speciaal aandacht besteed aan effectieve, innovatieve humanitaire hulp, de specifieke uitdagingen van fragiele staten en de aanpak van grondoorzaken van migratie. De Kamer zal op korte termijn een verslag van de top ontvangen.

5. Onder erkenning van de belangrijke normatieve en mobiliserende werking die van de Millennium Ontwikkelingsdoelen is uitgegaan, vragen de leden van de PvdA-fractie de regering aan

te geven op welke onderdelen de ervaring met deze MDG's als minder positief aangemerkt kan worden.

In de brief aan de Tweede Kamer van 17 juni jl. (kamerstuk 32 605, nr. 168) worden de behaalde resultaten en geleerde lessen van de millenniumdoelen toegelicht. In deze brief wordt onder meer ingegaan op ongelijkheid tussen landen en groepen mensen bij de behaalde resultaten, het gebrek aan aandacht voor rechten, duurzaamheid en fragiele staten en de beperkingen van de monitoring van de behaalde resultaten. Ook is er aandacht voor de noodzaak van een grotere diversiteit van beleidsmaatregelen en financieringsbronnen, naast ontwikkelingshulp, om de doelen te behalen. Tot slot wordt aangegeven dat mondiale ontwikkelingsvraagstukken een gezamenlijke verantwoordelijkheid en om een universele agenda vraagt die geldt voor alle landen.

Samenwerking met stakeholders

6. De mededeling stelt dat het wereldwijde partnerschap verder moet kijken dan de traditionele samenwerkingskanalen en partnerschappen zou moeten bevorderen op alle niveaus en spreekt daarbij ook over deelname van de particuliere sector en het maatschappelijk middenveld, waaronder de sociale partners, universiteiten, stichtingen, kennisinstellingen en overheden. De leden van de CDA-fractie delen de visie dat maatregelen ter bevordering van investeringen in menselijk kapitaal via onderwijs, scholing en opleiding, van wezenlijk belang zijn. Kan de regering aangeven of en zo ja welke rol zij daarbij weggelegd ziet voor de huidige Nederlandse NGO's en onderwijsinstellingen?

De Nederlandse NGO's investeren samen met hun zuidelijke partners in het opbouwen van menselijk kapitaal in een groot aantal sectoren. Dit gebeurt onder meer binnen de programma's onder de 25 strategische partnerschappen die vallen onder «Samenspraak en Tegenspraak». De regering ziet een rol voor de Nederlandse onderwijsinstellingen bij het investeren in menselijk kapitaal. Nederlandse instellingen behoren tot de top in de wereld op het gebied van onderwijs over mondiale ontwikkelingsvraagstukken. Nederlandse onderwijsinstellingen zijn ook uitvoerder van door de regering gefinancierde hoger onderwijsprogramma's als het *Netherlands Initiative for Capacity development in Higher Education* (NICHE) en het *Netherlands Fellowship Programme* (NFP). Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan training en scholing in ontwikkelingslanden.

Een ander voorbeeld zijn de door de regering gefinancierde kennisplatforms, waarin universiteiten, NGO's, bedrijfsleven en ministeries uit Nederland en partnerlanden gezamenlijk kennis uitwisselen en onderzoek doen over voedselzekerheid, water en sanitatie, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, veiligheid en rechtsorde, en inclusieve ontwikkeling. Capaciteitsopbouw van en kennisdeling met partners in ontwikkelingslanden is een integraal onderdeel van de activiteiten van de kennisplatforms.

7. De capaciteitsopbouw dient vooral in het Zuiden plaats te vinden, mede met het oog op het versterken respectievelijk opbouwen van de civil society aldaar. Deze is zeer noodzakelijk voor de beoogde veranderingsprocessen. Deelt de regering de mening dat NGO's in Nederland en andere landen daarin een belangrijke rol kunnen spelen? Kan de regering aangeven of, en zo ja hoe, zij voornemens is te stimuleren dat NGO's hun bijdrage in deze kunnen leveren? Deelt de regering de mening van de CDA-fractie dat NGO's uit het Noorden beter aan capaciteits-

opbouw in het zuiden kunnen doen dan dat zij mediacampagnes in het Noorden voeren?

Het beleid voor «Samenspraak en Tegenspraak» is gericht op het versterken van het maatschappelijk middenveld in het zuiden om te kunnen pleiten en beïnvloeden. Zij kunnen met hun capaciteit hun eigen regering ter verantwoording roepen. De duurzame ontwikkelingsdoelen zijn op het hoogste niveau, door staatshoofden en regeringsleiders, overeengekomen en bieden een goed kader voor dialoog en verantwoording van overheden, maatschappelijke organisatie, bedrijven en burgers.

Binnen de 25 strategische partnerschappen van «Samenspraak en Tegenspraak» wordt de capaciteit van de zuidelijke partners versterkt om beleid te beïnvloeden. NGO's kunnen tevens hun ruimte claimen en elkaar ondersteunen in situaties van afnemende ruimte, bedreiging of intimidatie. Ze kunnen ook met onderzoek en informatie beleid beïnvloeden en de aandacht vestigen op de voordelen van een vrij, open en participatief maatschappelijk middenveld dat bijdraagt aan ontwikkeling, veiligheid en stabiliteit.

In het kader van het *Accountability Fund* kunnen lokale organisaties directe financiering krijgen via de ambassades ter bevordering van de *enabling environment* in hun land en het ter verantwoording roepen van hun regering mocht die mensenrechten en de vrijheid voor organisaties belemmeren. De regering is van mening dat zowel in het noorden als in het zuiden mediacampagnes een bijdrage kunnen leveren aan beoogde veranderingsprocessen en onderdeel zijn van beïnvloedingsprocessen.

8. Een belangrijk element van de nieuwe agenda is de nadruk op betrokkenheid bij de uitvoering van de post-2015 agenda van onder meer nationale parlementen, lokale autoriteiten, internationale instellingen, het bedrijfsleven, het maatschappelijke middenveld, filantropische instellingen, de wetenschappelijke wereld en NGO's. Dit zal zowel op nationaal als internationaal vlak moeten gebeuren. De leden van de fractie van D66 ondersteunen deze ontwikkeling, die het VN-systeem nieuwe impulsen en nieuwe mogelijkheden biedt. Punt van zorg is daarbij wel de steeds kleiner wordende ruimte voor NGO's en maatschappelijke organisaties in landen als bijvoorbeeld Rusland en Egypte om überhaupt te kunnen functioneren, laat staan betrokken te zijn bij internationaal overleg. Zal de regering deze beperkingen in de lopende besprekingen ook benoemen en voorstellen doen om deze ruimte te vergroten?

Ja, de regering vind het belangrijk deze beperkingen te adresseren en doet dat op een aantal manieren, waaronder:
- Binnen het *Accountability Fund* kunnen lokale organisaties via de ambassades vanaf 2016 financiering krijgen ter bevordering van de *enabling environment* in hun land en het ter verantwoording roepen van hun regering mochten zij mensenrechten en de vrijheid voor organisaties belemmeren.
- Binnen de 25 strategische partnerschappen staat politieke ruimte om te kunnen pleiten en beïnvloeden centraal. Via capaciteitsversterking van zuidelijke, lokale organisaties wordt gewerkt aan activiteiten waarmee zij hun eigen bewegingsruimte kunnen claimen en beschermen. Zij spreken overheden aan indien overheidsmaatregelen politieke ruimte van bepaalde groepen beperkt.
- De Mensenrechtenambassadeur stelt in zijn reizen de beperkte ruimte voor het maatschappelijk middenveld aan de orde.

- Ambassades spelen een belangrijke rol bij het bewaken en verbeteren van politieke ruimte. Zij beschikken over contacten en kennis van de lokale context. Zij zijn op de hoogte van veranderingen in wetgeving voor maatschappelijke organisaties, van acties vóór of tegen het maatschappelijk middenveld, van acties tegen bepaalde minderheden, of van een veranderde publieke opinie.
- Nederland werkt samen met verschillende maatschappelijke organisaties aan het verbeteren van de politieke ruimte. Bijvoorbeeld met het *International Center for Not-for-Profit Law* (ICNL). ICNL werkt vooral vanuit juridisch oogpunt aan NGO-wetgeving en biedt juridische ondersteuning aan sociale bewegingen en overheden om voor goede NGO-wetgeving te zorgen. Nederland financiert ook organisaties als *Lifeline*, die mensenrechtenverdedigers beschermen op het moment dat zij gevaar lopen. Ook werkt Nederland samen met CIVICUS, gericht op het versterken van burgerinitiatieven en het maatschappelijk middenveld wereldwijd.
- Tijdens handelsmissies komt het onderwerp politieke ruim ter sprake, bijvoorbeeld tijdens de handelsmissie naar Rwanda in november 2014 waar de situatie in Rwanda met President Kagame is besproken.
- Binnen het *Global Partnership for Effective Development Cooperation* wordt de mate waarin internationale afspraken met betrekking tot politieke ruimte worden gewaarborgd op landenniveau gemeten en verantwoord.
- Ook in EU-verband werken wij aan de verbetering van de *enabling environment* voor CSO's, vooral door bij te dragen aan het ontwikkelen en uitvoeren van de *EU-Roadmaps for engagement with civil society*.

9. In New York staat een aantal lidstaten van de VN afhoudend ten opzichte van een grotere rol van partners, vanuit de gedachte dat de VN een organisatie van lidstaten is. Daarnaast heeft een groot aantal Agentschappen, Fondsen en Programma's van de VN reeds een eigen netwerk met partners, en bestaat misschien een risico van duplicatie en overlap. Kan de regering een beeld schetsen van de discussie ter zake, in het bijzonder inzake de voorstellen die ter zake de afgelopen tijd zijn gedaan door Secretaris-Generaal Ban Ki-Moon, en van de Nederlandse positie ter zake?

Mondiale uitdagingen, zoals voedsel, water, klimaat en vluchtelingenstromen, vragen om gezamenlijk optreden van diverse actoren en effectieve internationale organisaties. Nederland loopt voorop met het ontwikkelen van partnerschappen, met onder meer de private sector, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen, en heeft tijdens de onderhandelingen met succes gepleit voor een stevige verankering van partnerschappen in de nieuwe SDG-agenda. Dit was geen gelopen race, omdat sommige lidstaten in de VN vinden dat het bij niet-statelijke actoren ontbreekt aan verantwoording en legitimiteit.

Nederland wil deze boodschap uit blijven dragen, maar ook open staan voor de zorgen en kansen die andere actoren zien. Daarom stond deze boodschap centraal in de toespraak van MP Rutte voor de SDG-top en was hij daarnaast samen met Minister Ploumen en de Marshall Islands gastheer bij een discussie met vertegenwoordigers van internationale NGOs, bedrijven, filantropen en kennisinstellingen, EU parlementariërs, VN en VN-lidstaten over dergelijke partnerschappen.

De meeste VN-organisaties werken al actief samen met elkaar en met het bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld om internationale doelen te bereiken. De mate waarin zij dit doen, en op welke manier, verschilt echter enorm. Goede voorbeelden zijn de *Zero Hunger Challenge*, *Every Woman,*

Every Child en het *Global Water Initiative*. Ook het *Committee on World Food Security* is een goed voorbeeld van een multi-stakeholder forum, waar overheden, private sector en maatschappelijke organisaties internationale afspraken maken op het gebied van voedselzekerheid. Partnerschappen moeten inclusief zijn om de samenwerking tussen relevante actoren te versterken. Dit moet overlap en duplicatie voorkomen.

In resolutie 66/223 (2011) heeft de Algemene Vergadering van de VN de Secretaris-Generaal aangemoedigd om een systeem te ontwikkelen dat partnerschappen tussen de VN en particuliere instanties faciliteert en regelt. Hieruit is op initiatief van de Secretaris-Generaal het *UN Partnership Facility* voortgekomen worden dat als doel zou hebben om de samenwerking tussen de VN, NGO's en bedrijfsleven te stroomlijnen. De oprichting van het *UN Partnership Facility* was vergevorderd tot er in maart 2015 in de 5e Commissie geen akkoord kon worden bereikt over het budget voor de nieuwe faciliteit. De Secretaris-Generaal trok vervolgens het voorstel in. Nederland steunde de oprichting en betreurt dat dit – vooralsnog – niet is gelukt. Op dit moment wordt er binnen het *Global Partnership for Effective Development Cooperation*, waarvan Nederland co-voorzitter is, gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van partnerschappen rond de duurzame ontwikkelingsdoelen.

10. De acht MDG's zullen naar verwachting nu omgezet worden in 17 algemene («Sustainable Development Goals», hierna SDG's), met maar liefst 169 concrete doelstellingen. De leden van de PvdA-fractie vragen de regering of dit niet het gevaar van een overladen programma in zich draagt, op het gevaar af dat de verwezenlijking minder serieus zal kunnen worden genomen? Hoe beoordeelt de regering in dit verband de voorziene monitoring-, evaluatie- en herzieningsprocedures van de SDG's? Op welke wijze denkt de regering daar zelf een bijdrage aan te kunnen leveren, via Nederlandse overheidsinstanties, kennisinstellingen of anderszins? Op welke wijze is de regering voornemens de relevante stakeholders en het algemene publiek daarbij te betrekken? Is hierbij ook een rol voor de lokale overheden weggelegd? Zo ja, op welke wijze denkt de regering bij te kunnen dragen aan het scheppen van een draagvlak daartoe bij de decentrale overheden?

In de uitkomst van de duurzame ontwikkelingsdoelen zijn op hoofdlijnen afspraken gemaakt over monitoring en rapportage. Het komende jaar zullen deze afspraken uitgewerkt en geconcretiseerd worden. Zo zullen de indicatoren voor de 17 doelen en bijbehorende subdoelen in maart 2016 door de statistische commissie van de VN vastgesteld worden. Daar werkt momenteel een *Inter Agency Expert Group* aan, waarin namens Nederland het CBS deelneemt. Deze indicatoren zijn een belangrijke stap om de SDG agenda meetbaar te maken en effectieve monitoring en evaluatie van de resultaten mogelijk te maken.

In het uitkomstendocument van de duurzame ontwikkelingsdoelen worden landen opgeroepen om een nationale rapportage op te stellen en daarover te consulteren met relevante stakeholders. De regering is voornemens dit te doen en zal de stand van zaken van deze nationale rapportage verder toelichten in de brief die in juli 2016 naar de Tweede Kamer gestuurd zal worden over de Nederlandse inzet op monitoring en rapportage van de SDG-agenda. Nederland zal daarbij waar mogelijk nauw optrekken met de EU en andere partners.

Tenslotte zal Nederland via de inzet in het *Global Partnership for Effective Development Cooperation* een bijdrage leveren aan mondiale monitoring. Hierbij zal nauw samengewerkt moeten worden met relevante stakeholders waaronder het maatschappelijke middenveld, de private sector en lokale overheden.

Duurzaamheid en inclusieve groei

11. Kan de regering aan de leden van de CDA-fractie aangeven hoe de duurzaamheidsdoelstellingen van de post-2015 agenda gezien moeten worden in relatie tot de 2020 agenda van de Europese Unie?

De afspraken die in de 2020 agenda van de Europese Unie en de duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN zijn gemaakt verschillen in tijdspanne en ambitie. De komende tijd zal zowel op nationaal als op Europees niveau worden bezien en vastgesteld welke initiatieven op basis van de SDG-agenda zullen worden genomen. De Europese Commissie mikt erop om in het tweede kwartaal van 2016 met een Mededeling terzake te komen. Nederland zal zich er voor blijven inspannen dat afspraken binnen beide internationale fora elkaar versterken.

12. In de mededeling wordt gemeld dat door verschillende processen binnen de VN aanzienlijke vooruitgang is geboekt met betrekking tot duurzame ontwikkeling en dat de EU een constructieve rol heeft gespeeld bij deze processen. Kan de regering aan de leden van de CDA-fractie aangeven of en zo ja hoe en waar deze vooruitgang met betrekking tot duurzame ontwikkeling ook heeft bijgedragen aan de armoedebestrijding in de betreffende landen? Dit mede in het licht van de volgende passages uit de medeling: «Hoewel bedrijven er steeds beter in slagen hun milieueffecten en maatschappelijke impact te beperken, is er nog een enorm potentieel voor de particuliere sector om meer te doen voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling» en «Ondernemingen moeten worden aangemoedigd om succesvolle initiatieven met het oog op het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden en ecologische mogelijkheden voort te zetten, zoals de overeenkomst inzake gebouwen- en brandveiligheid in Bangladesh en het «EU Business and Biodiversity Platform».

De afgelopen vijftien jaar is er aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van armoedebestrijding. Armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling zullen in de toekomst hand in hand moeten gaan. Om armoede de wereld uit te helpen moeten we bij economische ontwikkeling veel meer rekening houden met de gevolgen voor het milieu en klimaat. Als we niets doen aan klimaatverandering gaat onze inzet op armoedebestrijding verloren. Overstromingen en droogte door klimaatverandering raken de armste mensen en de armste landen het meest. Dit geldt bijvoorbeeld voor kleine eilandstaten *(«Small Island Developing States»)*. Nederland ondersteunt deze landen onder andere via het *«Dutch Risk Reduction Team»* bestaande uit Nederlandse experts van kennisinstituten, bedrijven en overheden. Zo heeft dit team vorig jaar Vanuatu hulp geboden nadat een orkaan daar desastreuze verwoestingen had aangebracht.

Bedrijven kunnen duurzaam ondernemen nog meer in het hart van hun missie en strategie plaatsen, waarmee ze hun maatschappelijke positie versterken en beter kunnen inspelen op opkomend marktaandeel voor milieu- en mensvriendelijke producten en diensten. In ontwikkelings-

landen gaat het daarbij in het bijzonder om de mate waarin bedrijven er in slagen om bij te dragen aan de aanpak van armoede, door de relevantie van hun business voor consumenten aan de zogenaamde *«Base of the Pyramid»* te vergroten en werkgelegenheid te scheppen, onder goede werkomstandigheden en met een leefbaar loon, met bijzondere aandacht voor de positie van vrouwen en de instroom en ontwikkeling van jongeren.

Op grond van een MVO sector risicoanalyse is er vastgesteld dat in dertien bedrijfssectoren sprake is van een verhoogd risico profiel op mensenrechtenschendingen en milieuschade vooral in ontwikkelingslanden. Op initiatieven van de bedrijfssectoren en branche organisaties zijn thans besprekingen in gang gezet om deze risico's in de productieketens van deze bedrijven in kaart te brengen en met meerdere stakeholders afspraken te maken om deze risico's te vermijden en aan te pakken. De afspraken worden vastgelegd in zogenoemde IMVO-convenanten per sector. Voor 2017 dienen er tien convenanten te zijn vastgelegd. Op deze wijze wordt voldaan aan de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de VN *«Guiding Principles for Business en Human Rights»*. Op 10 juli 2015 heb ik de Tweede Kamer geïnformeerd over de stand van zaken over de gesprekken met Nederlandse sectoren over IMVO convenanten (kamerstuk 26 485, nr. 212).

13. De leden van de SP-fractie hebben in het bijzonder een aantal vragen over de volgende passage uit het BNC-fiche: «Handel is een belangrijke factor voor inclusieve groei en duurzame ontwikkeling en een belangrijk element in de wijze van uitvoering voor de post-2015 agenda. Een transformationele handelsagenda moet de transparantie, regelgeving, verantwoordelijkheid en opname in distributie-ketens verbeteren.» Streeft de regering op het gebied van handel alleen een transformationele handelsagenda na, zoals in de tweede zin van deze passage omschreven? En hoe bevordert deze transformationele handelsagenda precies inclusieve groei en duurzaamheid?

Nee, niet alleen. De regering benadert verduurzaming van mondiale waardeketens integraal, met inzet op verschillende beleidsterreinen. Naast de agenda op het terrein van handel en investeringen, zoals uiteengezet in het antwoord op vraag 2, wordt ook via publiek-private partnerschappen gewerkt aan de verduurzaming aan het begin van de toeleveringsketen. Daarnaast spreekt de regering het Nederlandse bedrijfsleven aan op zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid om risico's in de productieketens in kaart te brengen en daar waar risico's hoog zijn een plan van aanpak te ontwikkelen. Deze inzet wordt versterkt door instrumenten die bedrijven in staat stellen een concrete bijdrage te leveren aan verbeteringen in een keten zoals via het Bangladesh-akkoord waardoor er onafhankelijke controle is gekomen op veiligheid van textielfabrieken.

Verduurzaming van waardeketens is niet alleen een doel op zich maar draagt in de visie van de regering ook bij aan duurzame ontwikkeling. Duurzame handel stelt landen in staat optimaal gebruik te maken van hun comparatieve voordeel en van deelname in de wereldeconomie op een manier dat ook de armsten ervan profiteren.

14. De leden van de SP-fractie vernemen graag hoe de Nederlandse regering, onder andere via het wereldwijd partnerschap voor armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling na 2015, verduurzaming van handelsketens wil bereiken, hoe de regering de klimaatdoelstellingen wil helpen realiseren, en hoe zij de uitsterving van soorten en verlies aan biodiversiteit wil stoppen.

Klimaat, handel en biodiversiteit zijn goed verankerd in de duurzame ontwikkelingsdoelen. Het wereldwijde partnerschap (SDG-17) staat een nieuwe benadering van internationale samenwerking voor die nauw aansluit bij het Nederlandse beleid voor hulp, handel en investeringen. Naast het belang van ontwikkelingshulp, voor met name de armste en kwetsbaarste landen en groepen mensen, gaat het hierbij om het benutten van diverse financieringsvormen, zoals belastinginkomsten en private financiering, partnerschappen, goed bestuur en capaciteitsopbouw, kennis- en technologieoverdracht en beleidscoherentie. Nederland steunt het principe dat ontwikkelingshulp (ODA) kan dienen als hefboom voor andere geldstromen. Innovatieve financiering is cruciaal voor het mobiliseren van additionele middelen en het effectief aanwenden van bestaande middelen.

Op het gebied van klimaat steunt Nederland initiatieven als het *Global Innovation Lab for Climate Finance*. In dit platform voeren acht regeringen, waaronder Nederland, overleg met 50 grote private investeerders (zoals *Bank of America, Deutsche Bank, Blackrock* en *PGGM*) over initiatieven die klimaatrelevante private investeringen bevorderen. In dit kader is onder meer het Climate Investment One programma van FMO ontwikkeld, waar Nederland ook aan zal bijdragen. Dit programma is uit 90 voorstellen als meest veelbelovend naar voren gekomen om private klimaatfinanciering op te schalen. Inschatting is dat binnen 20 jaar elke ingelegde euro ongeveer 13 euro aan extra private klimaatfinanciering zal genereren voor investeringen in hernieuwbare energie.

Op het gebied van handel bevordert Nederland de verduurzaming van handelsketens door steun te verlenen aan programma's waar bedrijven, organisaties en overheden in coalities samenwerken aan het verduurzamen van ketens. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan het weerbaar maken van de productie, handel, verwerking en consumptie tegen klimaatverandering. Via het «Initiatief voor Duurzame Handel» gebeurt dit in bijvoorbeeld cacao-, koffie- en palmolie-ketens. Tevens wordt via internationale samenwerking aandacht besteed aan betere arbeidsomstandigheden, in bijvoorbeeld de textielsector. Het kabinet zal het EU-voorzitterschap gebruiken om een impuls te geven aan een integrale agenda op duurzame handel en hulp: open en eerlijke wereldhandel met aandacht voor mens en milieu. Ook zal Nederland tijdens zijn voorzitterschap de verduurzaming van mondiale waardeketens agenderen. Hiertoe zal op 7 december 2015 een voorbereidende conferentie worden georganiseerd.

Tot slot, Nederland werkt zowel nationaal als internationaal aan het tegengaan van het verlies van biodiversiteit. In de universele duurzame ontwikkelingsagenda zijn eigenstandige SDG's voor biodiversiteit opgenomen. Met het Nederlandse internationale beleid op deze doelen wordt het natuurlijke kapitaal versterkt, onder andere via kleinschalige visserij en een landschapsbenadering ter ondersteuning van voedselzekerheid.

15. Deze leden vernemen eveneens graag welke ambitie de Nederlandse regering heeft ten aanzien van inclusieve groei en wat zij verstaat onder het begrip inclusieve groei. Wil de regering de werkgelegenheid in fatsoenlijke banen (decent work) bevorderen? Hoe beoordeelt de regering het al jaren dalende aandeel van het Wereld BBP dat naar arbeid gaat? En hoe beoordeelt zij de structurele en snelle groei van de «Wereld binnenlandse ongelijkheid»? Ziet de regering het als een doelstelling om als onderdeel van het wereldwijde partnerschap de binnenlandse ongelijkheid in landen te helpen bestrijden, zoals de OESO

aanbeveelt? De leden van de SP-fractie vernemen graag wat binnen de doelstelling om te streven naar een duurzame en inclusieve groei op deze vlakken de precieze ambities zijn en welke maatregelen de regering voor ogen heeft deze ambities waar te maken.

Binnen de doelstelling om te streven naar een duurzame en inclusieve groei streeft de regering naar een patroon van sterke groei waarbij de armste groepen meedoen en meeprofiteren en uitsluiting wordt tegengegaan.

De Nederlandse inzet voor inclusieve groei en ontwikkeling is uiteengezet in de kamerbrief Inclusieve Ontwikkeling van 28 september jl. Het Nederlandse beleid voor Handel en OS draagt al substantieel bij aan inclusieve groei en ontwikkeling, zoals in de brief is aangegeven.

Het kabinet beschouwt de toenemende ongelijkheid als onwenselijk. De grote ongelijkheid in veel landen is een rem op de ambities in de 2030 Agenda voor duurzame ontwikkeling. Zoals eerder aangegeven zet Nederland extra in op inclusieve groei en ontwikkeling met een actieplan van 20 punten, waarbij tien acties gericht zijn op het bevorderen van fatsoenlijk werk en ondernemerschap voor vrouwen en jongeren.

Nederland steunt de *Decent Work* agenda van de ILO en de programma's voor versterking van organisaties van werknemers, boeren en kleine producenten. Doel is het bevorderen van leefbare lonen en eerlijke prijzen voor hun producten. Nederland ondersteunt ook ISEAL, de koepelorganisatie van keurmerken, bij het realiseren van leefbare lonen in de toeleveringsketens.

16. De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het voornemen om tijdens de VN-top in september 2015 te komen tot de opstelling van Duurzame Ontwikkelingsdoelen alsmede een brede post-2015 ontwikkelingsagenda. Zij juichen het toe dat aldus duurzame ontwikkeling in de brede betekenis die de Brundtland Commissie in 1987 en de VN-top over Milieu en Ontwikkeling in 1992 daaraan gaven, te weten economische ontwikkeling, sociale vooruitgang en respect voor mensenrechten (inclusief die van volgende generaties), weer centraal is komen te staan. Deelt de regering de indruk van deze leden dat daarmee de hun inziens minder gelukkige en eenzijdiger term «Groene economie», die centraal stond tijdens de Rio+20-top in 2012 en het slotdocument «The Future We Want», naar de achtergrond is verdrongen?

Het thema Groene Economie werd in Rio de Janeiro besproken in de context van duurzame ontwikkeling *(«green economy in the context of sustainable development and poverty eradication»)*. De overkoepelende notie van het Rio+20 slotdocument, de gelijkwaardigheid van de drie pijlers van duurzame ontwikkeling, is met het aannemen van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen herbevestigd. Het thema groene economie heeft onder meer een plek gevonden in de doelstelling over duurzame consumptie en productie (SDG-12).

17. De leden van de PvdA-fractie juichen de universele en inclusieve aard van de voorziene SDG's toe, in de zin dat deze niet alleen doelen voor de ontwikkelingslanden en hun burgers maar ook voor de industrielanden en hun burgers verwoorden. Kan de regering aangeven wat deze SDG's voor de landen van de Europese Unie en in het bijzonder Nederland en zijn burgers

betekenen? Op welke onderdelen zullen de SDG's naar verwachting tot verandering of bijstelling van respectievelijk het Europese en Nederlandse beleid aanleiding geven? Hoe denkt de regering deze in een Europese en nationale agenda en actiepunten om te zetten?

In het slotdocument van de SDG-top worden alle landen opgeroepen om (een) reactie(s) te formuleren op de nieuwe doelen en te rapporteren over de voortgang. Vanwege het universele karakter van de duurzame ontwikkelingsdoelen geldt dit ook voor Europa en Nederland. Als ontwikkeld land voldoet Nederland aan de meeste doelen, maar er zijn ook onderdelen waarop dit nog niet helemaal het geval is. Bijvoorbeeld als het gaat om gendergelijkheid. In overleg met de andere departementen zal in kaart worden gebracht welke initiatieven Nederland zal nemen in het kader van de duurzame ontwikkelingsdoelen. Daarbij zal nauw aangesloten worden bij afspraken die in de Europese Unie worden gemaakt. Voor zover nu bekend zal de Europese Unie in het voorjaar van 2016 met voorstellen komen.

Voor de rapportage over de voortgang is het van belang dat er internationaal heldere afspraken zijn over monitoring, verantwoording en de manier waarop de internationale dialoog daarover zal plaatsvinden. De afspraken in het slotdocument over de Agenda 2030 behoeven verdere uitwerking komend jaar. Nederland zal zich binnen diverse internationale fora inspannen om dit te verbeteren.

De duurzame ontwikkelingsdoelen bieden ook kansen voor de inzet van Nederlandse kennis en expertise van bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen op een groot aantal terreinen. Het is bemoedigend om te zien dat er inmiddels al veel Nederlandse maatschappelijke organisaties, bedrijven en kennisinstellingen actief bezig zijn met de uitvoering van de nieuwe ontwikkelingsagenda. Goed voorbeeld is het *«SDG-Charter»*, een initiatief van meer dan 75 stakeholders (bedrijven, NGO's, kennisinstellingen en overheid) die zich hebben gecommitteerd aan de SDG's. Actieve betrokkenheid van alle partijen zoals de private sector, het maatschappelijk middenveld, filantropen, sociale ondernemingen en kennisinstellingen is nodig om de doelen te kunnen halen. De regering zal dan ook met diverse partners in gesprek gaan over de manier waarop Nederland de uitvoering van de SDG's ter hand kan nemen.

Rol EU en lidstaten

18. Dit laatste roept ook de vraag op of de regering slechts een beperkte rol bij de uitvoering van de agenda weggelegd ziet voor de EU? Zo ja, hoe verhoudt dit zich met de opmerking in de fiche dat de voorstellen van de Commissie voldoende ruimte laten voor nationale inzet, en inhoudelijk in de juiste verhouding staan tot de geformuleerde doelstellingen. En waarom daar onmiddellijk aan toevoegen dat de EU-middelen gevonden moeten worden binnen de in de Raad afgesproken financiële kaders voor de EU-begroting 2014–2020 en het Europese Ontwikkelingsfonds?

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de ambitieuze SDG-agenda ligt vooraleerst bij de nationale overheden zelf. Echter, omdat EU-lidstaten op veel onderdelen van de SDG-agenda al afspraken hebben gemaakt binnen de EU, is er een belangrijke rol weggelegd voor de EU bij de uitvoering en rapportage. Het kabinet is van mening dat voor de uitvoering van de SDG-agenda op Europees niveau gebruik moet worden gemaakt van de middelen die beschikbaar zijn binnen de in de

Raad afgesproken financiële kaders voor de EU begroting en het Europees Ontwikkelingsfonds.

Ontwikkelingshulp

19. De Europese Commissie staat volledig achter de oproep van de secretaris-generaal van de VN aan alle ontwikkelde landen om 0,7% van hun bruto nationaal inkomen (het VN-streefcijfer) aan officiële ontwikkelingshulp (ODA) te besteden en een concreet tijdschema overeen te komen om te voldoen aan de ODA-verplichtingen. Kan de regering aan de leden van de CDA-fractie aangeven wat de Nederlandse inzet zal zijn in deze?

In navolging van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, pleitte de Commissie in haar mededeling voor herbevestiging van de internationale norm van 0,7% BNP ODA. In de aanloop naar de Raad heeft Nederland geconstateerd dat hierover brede consensus bestaat. Overeenkomstig het regeerakkoord is het huidige beleid van Nederland niet gericht op het behalen van deze norm, al blijft de ontwikkeling van de uitgaven gerelateerd aan de ontwikkeling van het BNP.[20]
Nederland heeft geijverd en zal zich blijven inzetten voor de modernisering van de ODA-definitie.

20. Gegeven het feit dat de middeninkomenslanden meer toegang hebben tot andere vormen van financiering, zal een groeiend deel van ODA bestemd moeten worden ter bevordering van de ontwikkeling van de armste landen. In de EU is een collectieve ODA-doelstelling overeengekomen van 0,15–0,2% van het BNP. Het verslag van de vergadering van de RBZ/OS van 2 juni jl. vermeldt dat Nederland nota heeft genomen van de consensus onder vermelding van het feit dat het huidige beleid van Nederland niet is gericht op het behalen van deze norm, en inzet op modernisering van het ODA-raamwerk. De leden van de D66-fractie ontvangen graag de bevestiging van de regering dat desalniettemin de hulp van ons land aan de minst ontwikkelde landen en fragiele staten in de komende jaren zal toenemen.

In september 2015 zijn door de Verenigde Naties in New York de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) overeengekomen. Een van de SDG's betreft de uitbanning van extreme armoede per 2030. Waar extreme armoede momenteel nog veel voorkomt in middeninkomenslanden, zal extreme armoede zich in de toekomst vooral concentreren in de fragiele staten, post-conflictlanden en in landen met een zeer beperkte economische ontwikkeling. Nederland steunt het internationale streven om ODA-middelen meer op deze landen te richten, en in internationaal verband heeft Nederland gepleit voor specifieke aandacht voor Minst Ontwikkelde Landen (MOL's). Nederland is voornemens haar ontwikkelingssteun meer te richten op de MOL's en fragiele staten.

Mensenrechten

21. Een veelgehoorde kritiek op de MDG's is geweest het ontbreken van de mensenrechtendimensie, inclusief gendergelijkheid. Meent de regering dat met de enkele verwijzingen naar mensenrechten in de ontwerp-SDG's in voldoende mate aan deze kritiek is tegemoet gekomen? Zo nee, op welke wijze denkt de regering zich in de komende maanden in de intergouvernementele onderhandelingen in te zetten voor een betere

[20] HGIS-nota 2014 en 2015: Kamerstuk 33 751, nr. 2 en Kamerstuk 34 001, nr. 2.

verwoording en verankering van mensenrechten, in de zin van zowel vrijheidsrechten als arbeidsrechten alsmede zowel inhoudelijke als participatieve rechten, in de SDG's? De leden van de PvdA-fractie vragen bij de beantwoording van deze laatste vraag ook nadrukkelijk gendergelijkheid en de rechten van vrouwen te betrekken.

De regering deelt de inschatting dat er bij de millennium ontwikkelingsdoelen te weinig aandacht was voor mensenrechten. Nederland heeft zich tijdens de onderhandelingen over de duurzame ontwikkelingsdoelen ingezet om mensenrechten steviger te verankeren. De regering is van mening dat dit is gelukt. Goede voorbeelden hiervan zijn de aandacht voor vrouwenrechten en gendergelijkheid, toegang tot rechtspraak, eerlijk werk en het uitbannen van gedwongen arbeid, kinderarbeid en mensenhandel. Op diverse plaatsen in de SDG-agenda is er aandacht voor het uitbannen van extreme armoede en ongelijkheid, en het principe van *Leave No One Behind*.

De sterkere focus op mensenrechten is ook duidelijk zichtbaar bij de afspraken over seksuele en reproductieve gezondheid en reproductieve rechten en de uitbanning van alle vormen van geweld tegen vrouwen en meisjes, waaronder kindhuwelijken en vrouwenbesnijdenis. Helaas bleek opname van seksuele rechten, toegang tot seksuele voorlichting voor jongeren en toegang tot veilige abortus niet haalbaar vanwege de weerstand van sommige landen binnen de VN.

Nederland zal hier wel op in blijven zetten via een kritische beleidsdialoog en financiële ondersteuning. Goede voorbeelden hiervan zijn het fonds voor Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten, het kindhuwelijkenfonds en het programma *Funding Leaderships and Opportunities for Women*.

Migratie

22. In paragraaf 3.8 van de mededeling worden de positieve gevolgen van migratie geschetst, en wordt omschreven hoe dit vraagstuk zodanig kan worden aangepakt dat het positief bijdraagt tot de verwezenlijking van de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling. Geconstateerd wordt dat migratie voor individuele personen een van de meest efficiënte en directe strategieën is om armoede te bestrijden en dat migratie ongetwijfeld heeft bijgedragen tot de verwezenlijking van vele millenniumontwikkelingsdoelstellingen. Gesteld wordt tevens dat alle landen inspanningen moeten leveren om migratie doeltreffend te beheren, met de volledige inachtneming van de rechten, de waardigheid en de kwetsbaarheid van migranten. De internationale gemeenschap zou ook maatregelen moeten bevorderen voor de toegang van migranten tot openbare diensten, gezondheidszorg, onderwijs en andere diensten. Kan de regering aangeven in hoeverre deze inzichten en uitgangspunten aansluiten bij de inzet van Nederland als het gaat om afspraken met betrekking tot vluchtelingenstromen richting Europa op dit moment, zo vragen de leden van de CDA-fractie.

De SDG-agenda is een universele agenda en de internationale gemeenschap, inclusief de Europese Unie en Nederland, heeft daarmee de verantwoordelijkheid om de rechten van migranten en vluchtelingen te waarborgen. Nederland pleit samen met andere lidstaten conform de kamerbrief van 8 september 2015 (kamerstuk 19 637, nr. 2030) voor een geïntegreerde en volwaardige aanpak van het migratievraagstuk. Het

kabinet zet hierbij specifiek in op versterking en uitbreiding van de opvang in de regio, waarbij niet alleen noodhulp wordt geboden en eerste basisbehoeften worden vervuld, maar vluchtelingen een toekomstperspectief wordt geboden, gericht op het opbouwen van een menswaardig bestaan, zo dichtbij het land van herkomst als mogelijk. Daarbij is er specifieke aandacht voor landen die veel vluchtelingen opvangen. Door grote instroom van vluchtelingen in buurlanden staan overheidsfinanciën en de publieke voorzieningen in landen als Jordanië en Libanon onder grote druk. Dat raakt zowel vluchtelingen als de eigen bevolking.

23. Op welke wijze zouden de SDG's en de post-2015 ontwikkelingsagenda instrumenteel kunnen zijn voor het beheersbaar houden van de migratiestromen, inclusief het bevorderen van het voorkomen van migratiestromen als gevolg van armoede en conflict door het aanpakken van de «root causes» en het bevorderen van terugkeer en hertoelating van vluchtelingen zodra de omstandigheden in het land van herkomst dit mogelijk maken, zo vragen de leden van de PvdA-fractie.

De duurzame ontwikkelingsdoelen roepen op tot ordelijke, veilige, reguliere en verantwoorde migratie en mobiliteit van mensen, inclusief door uitvoering van gepland en goed gemanaged migratiebeleid. Migratie is erkend als gedeelde problematiek en verantwoordelijkheid van herkomst-, transit- en bestemmingslanden. Het is dan ook belangrijk om partnerschappen, onder meer via de VN in het kader van de Agenda 2030, aan te gaan met herkomst- en transitlanden. Ook thema's zoals terugkeer en hertoelating kunnen in dit kader besproken worden. Hoewel een directe verwijzing naar vluchtelingen en ontheemden niet haalbaar bleek in de onderhandelingen, bieden de nieuwe doelen een goed kader voor de aanpak van veel van de onderliggende oorzaken voor migratie, zoals jeugdwerkloosheid en vraagstukken rond vrede en veiligheid. NL zet in op het bestrijden van deze onderliggende oorzaken van migratie met een focus op het stimuleren van economische ontwikkeling, waar het kan samen met het Nederlandse bedrijfsleven, opdat er werk en kansen komen voor jongeren en vrouwen.

Het kabinet heeft in het voorjaar 50 miljoen euro extra ingezet voor de aanpak van de economische grondoorzaken van irreguliere migratie uit Afrika. Specifiek gaat het om investeringen via het *Dutch Good Growth Fund* (DGGF) en de nieuwe faciliteit *Local Employment in Africa for Development* (LEAD), waarbij we samen werken met maatschappelijke organisaties en sociale ondernemingen om een extra impuls te geven aan jeugdwerkgelegenheid in Afrika.

Samen met Frankrijk en Duitsland, heeft Nederland de EU opgeroepen veel gerichter te gaan inzetten op jongeren, in het bijzonder op banen en ondernemerskansen voor jongeren in Afrika. Het zou voor de EU een prioriteit moeten zijn om de (economische) perspectieven van deze generatie te verbeteren. We moeten jongeren beter in staat stellen hun legitieme verlangen naar een beter leven in eigen land na te kunnen streven. De EU heeft een enorm gewicht in de schaal te leggen, maar dat gebeurt nog onvoldoende. We hebben de EU daarom verzocht hier 500 miljoen euro voor vrij te maken.

Wetenschap, technologie en innovatie

24. In de mededeling wordt gesteld dat op wetenschap, technologie en innovatie gebaseerde oplossingen een belangrijke motor zijn voor de verwezenlijking de post-2015 agenda. Daarom moeten alle partners innovatie stimulerende maatregelen nemen

die ertoe bijdragen de armoede te reduceren, kwalitatief hoogstaande banen te scheppen, complexe systemen en waardeketens te optimaliseren. In het bijzonder in ontwikkelingslanden zou het potentieel van informatie- en communicatietechnologieën en hun toepassingen ten volle moeten worden benut als motor van inclusieve en duurzame groei, innovatie en ondernemerschap. De leden van de CDA-fractie vragen de regering wat in dit verband bedoeld wordt met «kwalitatief hoogstaande banen» en de toegankelijkheid ervan voor de lokale bevolking en waarom dit als prioriteit gezien moet worden in landen waar basisonderwijs nog niet voor iedereen toegankelijk en «op niveau» is. Kan de regering tevens aangeven wat dit betekent voor het bevorderen van ICT onderwijs in het basisonderwijs? Is de regering bekend met initiatief «One Laptop Per Child» (OLPC) en andere soortgelijke initiatieven? Kan de regering aangeven hoe zij de potentie van dit soort initiatieven ziet?

Een exacte definitie van «kwalitatief hoogstaande banen» is niet voor handen, maar de Europese Commissie doelt op banen die bijdragen aan het binnenhalen en implementeren van kennis op het gebied van wetenschap, technologie en innovatie. Voor opkomende en minder ontwikkelde landen is het van groot belang om nieuwe en reeds bestaande kennis van elders te signaleren, zo goed mogelijk op te nemen en te gebruiken. Zo kan (hoogwaardige) kennis en technologie bijdragen aan het versterken van het verdienvermogen van die landen, aan economische groei en aan werkgelegenheid.

Wanneer een groot deel van de bevolking geen toegang heeft tot kwalitatief goed basis- en voortgezet onderwijs, kan er onvoldoende aanbod zijn van hoog geschoold personeel dat dergelijke kwalitatief hoogstaande banen kan vervullen. Om die reden zijn er in verschillende ontwikkelingslanden programma's uitgevoerd ter bevordering van ICT binnen het basisonderwijs (o.a. Peru, Tanzania, Nepal). Het *One Laptop Per Child* (OLPC) is een van de initiatieven om ICT binnen het basisonderwijs in ontwikkelingslanden te introduceren.

De regering is bekend met dit initiatief, waarmee zowel positieve als negatieve ervaringen zijn opgedaan. De introductie van OLPC heeft geresulteerd in het snel betaalbaarder worden van (kleine) laptops en andere hardware en tot de introductie van nieuwe onderwijsmodellen. Ook heeft het de motivatie van kinderen vergroot om naar school te gaan. Daar staat tegenover dat de investeringen op grote schaal vaak omvangrijk zijn, ondanks de lage kosten per laptop. Ook is de relatie tot het curriculum vaak afwezig, worden te vaak standaard methodes aangeboden en wordt het gebruik gehinderd door slechte internet- en electriciteitsverbindingen.

Effectieve integratie van ICT binnen het onderwijs is dus complex, zowel waar het infrastructuur betreft (computers, netwerken, elektriciteit) als de integratie binnen het curriculum, de competenties van onderwijzers en de beschikbare financiële middelen. Een initiatief als het OLPC-concept kan een flankerend instrument zijn, binnen een bredere aanpak voor verbetering van de kwaliteit van het onderwijs.

Financiële aspecten

25. In de mededeling wordt gesteld dat om de post-2015 agenda te kunnen verwezenlijken, alle landen dienen te zorgen voor passende beleidsmaatregelen die hen in staat stellen de doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling volgens hun eigen

capaciteit te verwezenlijken en wordt het volgende gesteld: «een duidelijk en resultaatgericht beleid is een essentiële voorwaarde voor een efficiënt gebruik van de financiële middelen [...] Dit omvat de plicht om openbare middelen efficiënt te mobiliseren en te benutten, met inbegrip van de natuurlijke hulpbronnen». Kan de regering aangeven of hierbij ook gedacht kan worden aan mogelijkheden voor landen om – met het oog op efficiënt gebruik van middelen – via investeringen in andere landen bij te dragen aan duurzame ontwikkeling en klimaatdoelstellingen als de investering in andere landen een groter rendement oplevert dan een mogelijke investering in eigen land, zo vragen de leden van de CDA-fractie.

De nieuwe duurzame ontwikkelingsdoelen zijn universeel en gelden voor alle landen. Uiteraard kan in andere landen bijgedragen worden aan het behalen van de doelen, bijvoorbeeld op het gebied van de klimaatdoelstellingen. Dit laat onverlet dat landen ook zelf moeten voldoen aan de nieuwe doelen.

26. Het is bekend dat de regering met name richting ontwikkelingslanden een actief beleid voert om de capaciteit van de belastingdiensten te verbeteren. Daarnaast heeft de regering het initiatief genomen om aan 23 ontwikkelingslanden aan te bieden om een algemene anti-misbruikbepaling in de bilaterale belastingverdragen op te nemen.[21] Het is bekend dat het voor ontwikkelingslanden noodzakelijk is dat zij buitenlandse investeringen moeten aan trekken om duurzame economische groei aan te trekken. Om die reden zijn belastingverdragen ter voorkoming van dubbele belasting van belang. Nederland voert hierin een actief beleid. Regelmatig verschijnen er niet altijd goed onderbouwde rapporten waarin de stelling wordt ingenomen dat het Westen, waaronder Nederland, er voor zou zorgen dat ontwikkelingslanden (honderden) miljarden aan belastinginkomsten zouden mislopen. Recent werd een dergelijke stelling door Partos (vereniging van Nederlandse NGO's op het gebied van ontwikkelingssamenwerking) geponeerd. De leden van de CDA-fractie verzoeken de regering om een reactie.

De regering wijst op vragen van Tweede Kamerleden Van Dijk, Merkies, Smaling en Van Bommel van 23 juli 2015 over het bericht «Afspraken VN-top stellen armen teleur». De leden vroegen hierin om een reactie van de regering op in een aantal rapporten genoemde bedragen aan inkomstenverliezen door belastingontwijking en belastingontduiking. In het antwoord van 9 september 2015 werd erop gewezen dat dergelijke rapporten suggereren dat de door ontwikkelingslanden misgelopen belastingen zeer significant zijn. Er bestaan echter nog geen eenduidige gegevens over de omvang (kamerstuk 3349). De term «mislopen» van belastinginkomsten is overigens moeilijk te definiëren. Het is zelfs niet eenvoudig vast te stellen welke belastinginkomsten eigenlijk ontvangen zouden moeten worden. In dit verband is agendapunt 11 van het OESO/G20-project over *Base Erosion and Profit Shifting* (BEPS) relevant. Dit heeft als doel een methodologie te ontwikkelen voor het in kaart brengen van de omvang van BEPS en voor monitoring daarvan. Op 5 oktober 2015 zijn de definitieve actierapporten van het BEPS-project openbaar gemaakt. Het kabinet heeft zijn appreciatie van deze rapporten gegeven in brief IZV/2015/657 M van 5 oktober 2015.

---

[21] Zie o.m. brief d.d. 8 juni jl. van de Staatssecretaris van Financiën aan de voorzitter van de TAXE-commissie van het EP (bijlage bij 25 087, 103).

Belastingontwijking vindt zijn oorzaak in verschillen in de fiscale regelgeving tussen landen en onvoldoende afstemming tussen nationale fiscale systemen, waar mondiale fiscale optimalisatiestrategieën van multinationals op inspelen. De regering zet zich volop in voor de aanpak van belastingontwijking en neemt daarin zijn verantwoordelijkheid om dit via hiervoor noodzakelijke internationale samenwerking aan te pakken.

Klimaatfinanciering

27. De leden van de D66-fractie zijn van mening dat Nederland meer zou kunnen doen op het punt van klimaatfinanciering. Ons land loopt op dit punt immers behoorlijk achter en de vraag is hoe Nederland wil aansluiten bij de ambities zoals geformuleerd tijdens recente G7 top. De regering benadrukt dat het primaat voor onderhandelingen klimaatfinanciering en handel liggen bij UNFCCC en WTO en dat zij zich inzetten om duplicatie te voorkomen tussen deze trajecten en onderhandelingen voor Financing for Development en post-2015 conferenties. De leden van de D66-fractie ondersteunen deze stellingname. Hoe groot acht de regering de kans dat een dergelijke duplicatie inderdaad kan worden voorkomen?

De Nederlandse regering heeft ingezet op het voorkomen van duplicatie in de onderhandelingstrajecten voor de diverse internationale conferenties die in 2015 plaatsvinden. Dit is grotendeels gelukt. Klimaat en handel maken weliswaar onderdeel uit van de internationale afspraken die tijdens de *Financing for Development* conferentie en de SDG-top zijn gemaakt. Daarbij is echter niet vooruitgelopen op de onderhandelingen over belangrijke zaken als klimaatfinanciering en verdere vrijmaking van de mondiale handel. Hierover zal in december 2016 tijdens de klimaattop en de WTO-conferentie moeten worden besloten.

Toezicht, verantwoordingsplicht en evaluatie

28. In de mededeling wordt gesteld dat de nationale regeringen rekenschap moeten afleggen, zowel ten aanzien van de binnenlandse belanghebbenden als ten aanzien van de internationale gemeenschap wat betreft hun bijdrage tot mondiale doelstellingen en streefcijfers en dat de systemen voor de uitvoering van de begroting, financiële toewijzingen en toezicht op de uitgaven volledig transparant en toegankelijk moeten zijn voor het grote publiek. In de wetenschap dat veel van de post-2015 agenda uitgevoerd zal worden door de VN, vragen de leden van de CDA-fractie of de regering deze verantwoording en transparantie ook van de VN vraagt en ontvangt met betrekking tot de uitgaven van de VN.

Ja, de Nederlandse inzet met betrekking tot de Nederlandse bijdragen aan de VN is een zo groot mogelijke transparantie en zo volledig mogelijke verantwoording. VN-organisaties stellen elke vier jaar een strategisch plan op, voorzien van een resultatenraamwerk met resultaatketens. Op grond hiervan rapporteren de organisaties jaarlijks over de behaalde resultaten. Alle documenten zijn beschikbaar op openbare websites. Nederland bepleit de deelname aan het *International Aid Transparency Initiative.* (IATI) Dit vrijwillige multi-stakeholder initiatief streeft naar verbetering van de transparantie van middelen voor hulp. UNDP en UNICEF bezetten in 2014 respectievelijk de eerste en de 14^{e} plaats op deze index. Elk jaar leveren de VN-organisaties een financieel jaarverslag over de financiële positie en de ontvangen bijdragen. De externe accountant stelt een accountantsverklaring op en rapporteert over de bevindingen en

aanbevelingen naar aanleiding van een review van de activiteiten. Hierin zijn o.a. financiële procedures, verantwoordingssystemen en interne controle betrokken. In de meeste organisaties geeft de accountant ook een gedetailleerd advies over processen zoals risicomanagement en evaluatiebeleid. De jaarlijkse rapportages van zowel de interne als externe accountant worden door BZ beoordeeld. De accountantsrapportages zijn beschikbaar op openbare websites.

29. In de mededeling wordt voorts gesteld dat er voor een efficiënte toetsing, evaluatie en verantwoording betrouwbare gegevens en informatieve vooruitgangsindicatoren nodig zijn die vergeleken kunnen worden tussen landen en regio's en die verder gaan dan het BBP alleen en zowel de kwantitatieve als kwalitatieve voortgang kunnen meten, gebaseerd op open, betrouwbare en actuele gegevens. Kan de regering aan de leden van de CDA-fractie aangeven in hoeverre daarbij ook indicatoren betrokken zullen worden die iets zeggen over de behaalde resultaten in relatie tot de doelstelling, respectievelijk die inzicht kunnen geven in de verhouding inzet-middelen-resultaat, en wel onderscheiden naar handelen van overheden, bedrijven en maatschappelijk middenveld? Is de regering bereid dit te bepleiten, opdat uit de evaluatie ook te distilleren is welk handelen het meest (kosten)effectief is.

Zoals eerder in deze brief is vermeld, zal de VN Statistische Commissie de indicatoren voor de duurzame ontwikkelingsdoelen in maart 2016 vaststellen. Een *Inter-Agency Expert Group* binnen de VN werkt hier op dit moment aan met deelname van het Nederlandse Centraal Bureau voor de Statistiek. De indicatoren zijn een belangrijk instrument om de nieuwe doelen te kunnen meten en inzicht te krijgen in de behaalde resultaten. Nederland zal bij de verdere uitwerking van de SDG-agenda inzetten op stevige afspraken over monitoring. Daarbij zal er, naast kwantitatieve data, voldoende aandacht moeten zijn voor kwalitatieve data en analyses in de rapportages. Nederland zal ook in het *Global Partnership for Effective Development Cooperation* een bijdrage leveren aan mondiale monitoring.

De uitvoering van de SDG's is inderdaad niet alleen een opdracht voor overheden. Ook voor bedrijven en het maatschappelijk middenveld, zowel hier als in ontwikkelingslanden, ligt een belangrijke rol weggelegd. Over de uitvoering van de SDG's zal een dialoog tussen deze partners plaats moeten vinden en kunnen ze elkaar erop aanspreken wie op welke manier bijdraagt aan het behalen van de doelen. Hier bestaan al meerdere mechanismen voor, bijvoorbeeld de VN *Business and Human Rights Principles*.

In juli 2016 zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd over de manier waarop Nederland bij zal dragen aan stevige monitoring en hoe de nationale rapportage over de voortgang zal worden vormgegeven. Daarbij zal zoveel mogelijk worden aangesloten bij bestaande mechanismen en rapportages om administratieve lasten te voorkomen. Ook zal het gebruik van bestaande richtlijnen en de potentie tot *alignment* van deze richtlijnen worden meegenomen om regeldruk en administratieve lasten te beperken.